

CO exemplaar

groot

MAANDBERICHT FEBRUARI 1991

MAANDBERICHT

Een uitgave van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD).
Maandelijks wordt gerapporteerd over ontwikkelingen en activiteiten in binnen- en buitenland, die naar wij aannemen de moeite waard zijn onder uw aandacht te brengen.

U zult in het MAANDBERICHT dan ook in hoofdzaak korte, feitelijke rapportage aantreffen, inhakend op de actualiteit. Achtergrondinformatie zal opgenomen worden in het KWARTAALBERICHT, dat zoals gebruikelijk vier maal per jaar verschijnt.

Eventuele reacties op de bijdragen kunt u richten aan:

Ministerie van Binnenlandse Zaken

Postbus 20010
2500 EA DEN HAAG
Tel.: 070 - 3.61.44.01
toestel: 2382

INHOUD

	pag.
I. DE GOLFCRISIS	5
II. INTERNATIONALE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN	12
- Sovjet-Unie: GORBACHOV betrokken bij Baltisch avontuur	
- Joegoslavië: de federatie wankelt	
III. DEMOCRATISCHE RECHTSORDE	17
- Terrorisme: nieuw PIRA-offensief	
IV. DIVERSEN	19
- Bombrieven	

I. DE GOLFCRISIS

In de vroege ochtend van 27 februari, exact zes weken na het uitbreken van de vijandelijkheden, kwam er een eind aan de Golfoorlog. De wapenstilstand markeerde de voltooiing van het tweeledige geallieerde doel: de bevrijding van Koeweit en de afbraak van Irak's militaire potentieel. De strijd heeft zich daardoor verplaatst naar de onderhandelingstafel. De nieuwe situatie is in vele opzichten onzeker. De afloop van het gewapend conflict kan immers het pad effenen naar een stabiel Midden-Oosten, maar de nasleep is ook een potentiële voedingsbodem voor zich nieuw ontwikkelende tegenstellingen en de instandhouding van oude dreigingen.

5

ALGEMEEN DREIGINGSBEELD VOOR NEDERLAND

De uiteindelijk vernietigende nederlaag van Irak zorgt weliswaar voor een grondige wijziging van het dreigingsbeeld, maar betekent geenszins dat de terreurdreiging tegen Nederland aanzienlijk zou zijn afgenomen. De bestaande diffuse situatie in het Midden-Oosten, waar een ernstig verstoord machtsevenwicht elk moment kan leiden tot de uitbarsting van talrijke nieuwe conflicten, brengt een constante dreiging met zich mee voor alle landen die in een of andere zin betrokken zijn bij de gebeurtenissen in die regio, dus ook voor Nederland. Die Nederlandse betrokkenheid omvat behalve de fysieke aanwezigheid van Nederlandse marine-eenheden in de Golf en de aan Turkije en Israël verleende Patriot-luchtafweersteun, eveneens munitieleveranties ten behoeve van geallieerde troepen en de aan het Amerikaanse leger ter beschikking gestelde transport- of doorvoerfaciliteiten.

In de komende maanden zal ons land van Luxemburg het voorzitterschap van de Europese Gemeenschap overnemen. Het komt daardoor internationaal sterk in de aandacht, alleen al in zijn hoedanigheid als centrale vertegenwoordiger van een conglomeraat van landen dat met de Verenigde Staten de hoofdmoot van de coalitie vormde. Bij de normalisering van de verstoorde betrekkingen van de EG met diverse landen in het Midden-Oosten zullen derhalve initiatieven vanuit Den Haag worden verwacht. Ook dat maakt Nederland een aantrekkelijk forum voor wie op gewelddadige wijze de naoorlogse verhoudingen zou willen beïnvloeden.

In deze situatie blijft grote waakzaamheid geboden omdat niet uitgesloten mag worden dat het in het nauw gebrachte Iraakse regime, of andere partijen die zich tot op dit moment uit opportunistische overwegingen op de achtergrond hebben gehouden, de nog niet gespeelde terreurkaart uit de mouw schudden. Diverse staten (bv. Irak, Iran, Syrië en Libië) en groeperingen (Palestijnen, Koerden) lijken belang te hechten aan een snelle aftocht van alle vreemde, met name westerse troepen uit het Midden-Oosten. Mogelijk zullen zij niet schuwen deze terugtrekking te forceren of te versnellen door het verblijf voor die militairen zo onaangenaam mogelijk te maken of door de roep om terugkeer bij het thuisfront via terreurdaden aan te wakkeren.

In het algemeen kan gesteld worden dat de vernietigende nederlaag van Irak een psychologische schok heeft veroorzaakt in grote delen van de Arabische wereld. Met name in Palestijnse kring is de wanhoop groot, nu duidelijk is geworden dat PLO-

leider ARAFAT andermaal de verkeerde keuze heeft gemaakt. Een anonieme woordvoerder verklaarde dat het een terugslag van veertig jaar betekende voor de Palestijnse zaak. In deze schijnbaar uitzichtloze situatie kunnen terreurdaden uiteindelijk het enige middel zijn om toch de aandacht van de wereld gevestigd te houden op de problemen van de Palestijnen. Op grond hiervan moet dan ook geconcludeerd worden dat het beeld van een algemeen hoge dreiging ongewijzigd is en waakzaamheid derhalve geboden blijft.

POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

6

Een van de voornaamste gevolgen van de Golfoorlog is de drastische versterking van het machtsevenwicht in het Midden-Oosten. De politiek van Irak heeft diepe wonden geslagen in de Arabische wereld, waardoor een terugkeer naar de vooroorlogse politieke verhoudingen uitgesloten zal zijn. Het zal nog geruime tijd duren voor de afloop duidelijk zal worden van de nu volop losbrandende strijd om macht en invloed in de regio. Deze strijd zal ongetwijfeld niet uitsluitend achter de groene tafel plaatsvinden, maar ook met de beproefde middelen van intrige, bedreiging en terreur. Het geven van een volledige opsomming van de ontelbare conflicterende belangen in het Midden-Oosten is onmogelijk en ondoenlijk. Wij beperken ons hier derhalve tot enkele van de belangrijkste. Van groot belang voor de wereldorde is in ieder geval de verhouding tussen de beide supermachten Verenigde Staten en Sovjet-Unie, die als gevolg van grote onenigheden over de wijze waarop de oorlog beëindigd diende te worden, aanmerkelijk is verslechterd. De vraag is in hoeverre de oude strijd om invloedssferen in de wereld als gevolg van de Golfoorlog weer zal opblazen.

Of Irak binnen afzienbare termijn weer een politieke en militaire rol van betekenis in de regio zal kunnen spelen, is uiterst twijfelachtig. Het land is als gevolg van de wekenlange bombardementen beroofd van een belangrijk deel van zijn infrastructuur, terwijl ook grote schade is toegebracht aan het militaire potentieel. Voorlopig lijkt het voornaamste wapen van Saddam HOESSEIN dan ook zijn retoriek te zijn, al zal hij - indien hij tenminste het huidige militaire debâcle politiek zal overleven - geen kans onbenut laten voor een come-back als leider van de Arabische wereld. Ondanks zijn vernietigende nederlaag bestaat er in brede Arabische kring namelijk bewondering en waardering voor zijn roekeloze avontuur. Voor het eerst sinds lange tijd heeft een Arabische leider immers aartsvijand Israël in het nauw gebracht en de Palestijnse zaak versterkt onder de aandacht van de wereldopinie gebracht.

Yasser ARAFAT

De Palestijnse Bevrijdings Organisatie (PLO) van Yasser ARAFAT lijkt op het eerste gezicht weinig garen gesponnen te hebben met haar onvoorwaardelijke steunbetuiging aan Bagdad. De royale financiële ondersteuning die de organisatie traditioneel ontving vanuit de rijke oliestaten in de Golfregio is stopgezet. Ten opzichte van het Westen, met name de Europese Gemeenschap, heeft de PLO als gesprekspartner en legitieme vertegenwoordiger van het Palestijnse volk ernstig aan geloofwaardigheid ingeboet. Bovendien blijkt de organisatie ten prooi te zijn gevallen aan sterke interne verdeeldheid. Toch is de PLO-steun voor Saddam HOESSEIN niet tot uiting gekomen in het

plegen van terreurdaden. ARAFAT meent Irak voldoende gesteund te hebben door zijn politieke verklaringen en zijn overigens weinig overtuigende en derhalve tot mislukken gedoemde pogingen om vanuit Zuid-Libanon en in de bezette gebieden een tweede front te openen en Israël tot deelname aan de strijd te provoceren. Naar het Westen toe kan hij echter aantonen dat hij zijn enkele jaren geleden gedane belofte dat de PLO zich niet meer zal inlaten met terrorisme ook in deze moeilijke tijd gestand heeft gedaan.

Van fundamenteel belang is verder de opstelling van Iran. Teheran heeft zich steeds zorgvuldig buiten het conflict weten te houden, ook toen door massale uitwijkmanoeuvres van Iraakse gevechtsvliegtuigen de Iraanse neutraliteit even in het geding leek te komen. In de tussentijd is echter volop gewerkt aan uitbreiding van de Iraanse invloed in de regio, onder meer door pogingen de Koerdische en de Palestijnse strijd meer op islamitische leest te schoeien. Daarnaast is door Iraanse leiders onofficieel de hoop uitgesproken dat een teleurgestelde Iraakse bevolking een islamitische revolutie zou ontketenen, die op de puinhopen van Bagdad een tweede shi'itische staat zou doen verrijzen. Het is de vraag in hoeverre Teheran bereid zal zijn een dergelijke ontwikkeling te entameren.

Iran heeft verder van meet af aan duidelijk gemaakt dat na de oorlog elke westerse militaire presentie in de regio onaanvaardbaar is. Deze aanwezigheid wordt formeel afgekeurd als een schending van de heilige plaatsen in het Midden-Oosten en een ongewenste inmenging in de regio, doch in werkelijkheid gezien als een bedreiging voor het Iraanse streven naar hegemonie. Tegen deze achtergrond is het verklaarbaar dat Teheran zich ook steeds heeft uitgesproken tegen de oprichting van een Arabische regionale vredesmacht - zoals onder andere Saoedi-Arabië, de Golfstaten en Egypte nastreven - en in plaats daarvan pleit voor een islamitische vredesmacht, waarbinnen voor Iran (als het islamitische gidsland bij uitstek) een voornaam plaats is ingeruimd. Het is voorstelbaar dat Iran naast diplomatieke middelen om bovenstaande doeleinden te bereiken ook naar andere middelen zal grijpen, zeker als succes uitblijft.

TERREUROPTIE

Aan de vooravond van de beëindiging van de gewelddadigheden in de Golf werd in een voorstadje van Tunis de eerste secretaris van de Nederlandse ambassade in Tunesië, mr. Robert Jan AKKERMAN, het slachtoffer van een moordaanslag. De diplomaat werd voor zijn woning door twee of drie personen onder vuur genomen en overleed op weg naar het ziekenhuis. De daders ontkwamen in een auto die binnen twee uur na de aanslag leeg werd aangetroffen. Mr. AKKERMAN was de laatste Nederlandse diplomaat die Bagdad verliet voor de gevechten uitbraken. Hij had er de ambassadeur in Irak, die voor overleg naar Den Haag was, tijdelijk vervangen. De Tunesische overheid opperde al zeer snel dat er geen sprake was van een politieke gewelddaad maar van een privé-affaire en ging korte tijd later over tot de aanhouding van Tunesisch huispersoneel in de kring van het slachtoffer en diens collega's. Desalniettemin kon het vermoeden van een terreurdaad niet worden weggenomen. Enerzijds was de lokaal goed ingevoerde Nederlandse correspondent Henk RUYSSENAARS vanuit PLO-kringen immers ingefluisterd dat het hier wel degelijk ging om een terreurdaad. Aan de andere kant was de Nederlandse Patriot-steun voor Israël in de Tunesische media scherp bekritiseerd en had de verklaring van de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken dat de PLO zich als gesprekspartner

had gediskwalificeerd veel wrevel gewekt op het hoofdkwartier van de Bevrijdingsorganisatie in Tunis. De stemming in het Noordafrikaanse land was tijdens de oorlog voortdurend pro-Iraaks en anti-coalitie, zodanig dat verschillende westerlingen er soms openlijk werden gemolesteerd.

Behalve deze aanslag in Tunis deden zich in februari geen gebeurtenissen voor die het algemene beeld van de terreurdreiging voor Nederland sterk beïnvloedden.

Wereldwijd vonden nog wel zogenaamde adhesie-aanslagen plaats, maar het ging daarbij niet om "nieuwe" landen of daders en de frequentie nam naarmate het einde van de oorlog in zicht kwam merkbaar af.

8

ANTI-OORLOGSACTIVISME

Onveranderd beperkt - zowel in aantal als in hevigheid - bleven de reacties op de Golfoorlog vanuit de politiek activistische beweging in Nederland. In het vorige MAANDBERICHT werd als verklaring gegeven dat de doorsnee activist uiteraard niet partij wenste te kiezen voor de Verenigde Staten en zijn westerse bondgenoten die "onder het mom van een bevrijdingsoorlog alleen oliebelangen wilden veiligstellen". Kiezen voor de dictator Saddam HOESSEIN en voor diens agressie tegen Koeweit was echter evenzeer uitgesloten.

Amsterdamse autonome activisten en het Anti Militaristische Onderzoeks Kollektief (AMOK) vermeden dit dilemma. Zij brachten in samenwerking met de redactie van "NN" het blad "Aktiegolf" uit, gratis en in een oplage van 15.000 exemplaren, waarin werd uiteengezet dat zij een tegenwicht wilden bieden voor de berichtgeving van de media en dat het daarbij niet alleen ging om beëindiging van de oorlog maar, "belangrijker", om het verzet te richten "op de omstandigheden die deze oorlog hebben gecreëerd".

De keuze van de artikelen in het tweede nummer van "Aktiegolf" doet vermoeden dat de samenstellers de activistische scene wilden attenderen op ondergewaardeerde actieterreinen die op dat moment, maar vooral na de oorlog, aandacht behoeften. Israël en het Palestijnse vraagstuk, de wapenhandel, een eigen staat voor de Koerden maar ook het Ba'ath regime in Irak zouden daarbij mogelijkheden bieden. Illustratief voor de onzekerheid binnen de Beweging was ook dat "Aktiegolf" weliswaar verslag deed van enkele acties, zoals een poging tot blokkade van de Amsterdamse effectenbeurs en een demonstratie rond het congres van de PvdA, maar met meer nadruk wees op het bestaan van plaatselijke afdelingen van het Komitee Anti Golf Oorlog (KAGO) en opriep tot deelname aan de landelijke demonstratie op 2 maart te Utrecht. Daarvan was de organisatie aanvankelijk in handen van de Initiatiefgroep "Geen oorlog in de Golf", maar toen die zich terugtrok omdat de wapenstilstand een feit geworden was, zette het KAGO de betoging op eigen houtje door.

Niettemin kan niet worden uitgesloten, afhankelijk van de onoverzichtelijke situatie na de beëindiging van de vijandelijkheden, dat activisten - al of niet uit anti-imperialistische motieven - op kleine schaal actie zullen ondernemen. De geschiedenis van de Beweging in aanmerking nemend, zullen daarbij vooral de belangen van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Frankrijk doelwit kunnen zijn.

MINDERHEDEN IN NEDERLAND

De aanvankelijke gelatenheid waarmee door islamitische en Arabische minderheden in Nederland op het uitbreken van de oorlog was gereageerd, maakte geleidelijk plaats voor een wat uitgesprokener engagement met Irak, dat immers door de internationale coalitie dreigde te worden verpletterd. Onder druk van een kritische Nederlandse samenleving ontwikkelde zich enerzijds onder moslims een algemeen gedeelde beduchtheid voor stigmatisering door hun omgeving, anderzijds een oppervlakkige identificatie met Saddam HOESSEINs anti-westerse onverzettelijkheid en een licht gevoel van voldoening over diens Scud-aanvallen op Israël. Op een bijeenkomst van minderheidsgroeperingen in Amsterdam in het teken van de Golfoorlog liepen de emoties wel hoog op, maar de pro-Palestijnse en anti-Israëlische stemming leidde niet tot radicale ontsporingen. In Palestijnse kringen in ons land namen de pro-Iraakse gevoelens aanvankelijk sterk toe, om in de loop van deze maand plaats te maken voor een schijnbare onverschilligheid. De crisis wordt er beschouwd als een conflict tussen Irak en vooral de Verenigde Staten. Typerend voor de betrekkelijke passiviteit in dit milieu was het in Vlaardingen gehouden Palestijnse schrijversfestival, dat ook werd bijgewoond door vertegenwoordigers van het PLO-kantoor en waar met geen woord werd gerept over de oorlog.

Met het oog op het in moslimkringen toegenomen gevoel dat de Nederlandse samenleving zich naar aanleiding van de Golfcrisis tegenover hen minder tolerant ging opstellen, trad de minister van Binnenlandse Zaken al spoedig na het uitbreken van de vijandelijkheden in gesprek met vertegenwoordigers van zowel islamitische als joodse organisaties. In een onderling overleg tussen beide groeperingen werd kort daarop de eerste stap gezet op weg naar een dialoog, die ook zal worden voortgezet nu de oorlog voorbij is.

De categorie minderheden van wie onder de gegeven omstandigheden de grootste actiebereidheid te duchten is, omvat in feite weinig meer dan de Nederlandse tak van de revolutionaire linkse beweging Dev Sol, waarvan de moederorganisatie in Turkije al een respectabel aantal gewelddaden tegen NAVO-belangen in Golfcontext voor haar rekening nam. Harde aanwijzingen dat door Dev Sol ook in Nederland gewelddadige acties worden voorbereid, zijn er evenwel niet. De organisatie beperkt zich tot nu toe voornamelijk tot acties op Turks grondgebied. Andere groeperingen die van hun pro-Iraakse sympathie geen geheim maakten, zijn stellig de hoofdstedelijke Turkse Hezbollah en verspreid actieve Marokkaanse vakbondskringen. De ontwikkelingen in de nasleep van de oorlog en in het bijzonder de positie die daarbij zal worden ingenomen door hun beider referentiepunten, Iran resp. Marokko, lijken bepalend te zijn voor het effect van hun oriëntatie.

PROLIFERATIE-AANGELEGENHEDEN

10 | Voorzover nu bekend heeft het Nederlandse bedrijfsleven zich slechts in bescheiden mate schuldig gemaakt aan leveranties van militair toepasbare goederen en kennis aan Irak. Toch geeft het Nederlandse aandeel in de opbouw van het Iraakse militaire apparaat nog genoeg aanleiding tot zorg. Op nucleair en biologisch terrein is weliswaar slechts sprake van een enkel dubieus contact, maar op chemisch gebied hebben in de eerste helft van de jaren tachtig omvangrijke leveranties van zogenaamde "voorlopers" door een tweetal Nederlandse bedrijven plaatsgevonden. Daarnaast heeft een van deze bedrijven in de tweede helft van het afgelopen decennium apparaten en onderdelen aan Irak geleverd, die uiteindelijk bestemd kunnen zijn geweest voor de productie van chemische wapens. Een aantal Nederlandse technici en een enkel Nederlands bedrijf zijn in dezelfde periode betrokken geweest bij de ontwikkeling van superkanonnen, van onderdelen van raketten en van geavanceerde conventionele wapens. Vanuit Nederland zijn verder munitie, hoogwaardige instrumenten en enkele computers met bijbehorende software geleverd.

Bovendien raakte op 21 februari het Nederlandse bedrijf Delft Instruments in opspraak, toen bekend werd dat geavanceerde nachtzichtapparatuur, die door de geallieerden was buitgemaakt op het Iraakse leger, geproduceerd en geleverd was door dit bedrijf. Bepaalde vitale onderdelen van de apparatuur waren aan Delft Instruments verstrekt door de Amerikaanse firma Hughes Aircraft Co. in de veronderstelling dat de eindprodukten bestemd waren voor het Nederlandse leger. Het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken zag in de affaire aanleiding strafmaatregelen af te kondigen tegen Delft Instruments. Wegens overtreding van de "Arms Control Export Act" (sectie 38) zal het bedrijf van Amerikaanse leveranties verstoken blijven.

NASCHRIFT

Het zou onverstandig zijn op grond van de conclusie dat de strijd tegen Irak in het voordeel van de coalitie is beslecht, het tot nu toe gevoerde Nederlandse veiligheidsbeleid ten aanzien van de Golfoorlog abrupt te veranderen. Eerder is er reden de strategie vooralsnog ongewijzigd te laten. Een daadwerkelijk oordeel over de mate waarin sprake is van een veranderde situatie is afhankelijk van met name de toekomstige positie van het Iraakse bewind en de opstelling van de Palestijnen, terwijl daarnaast moet worden afgewacht of en op welke wijze de coalitie - met name de Verenigde Staten - zich in de regio wenst te nestelen en welke houding landen met een reputatie op het terrein van het (staats)terrorisme, zoals Libië, Syrië en Iran, hiertegenover zullen aannemen.

II. INTERNATIONALE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

SOVJET-UNIE: GORBACHOV BETROKKEN BIJ BALTISCH AVONTUUR

Baltische staten

De afgelopen weken hebben westerse waarnemers uitvoerig gespeculeerd over de politieke implicaties van het harde optreden van de Sovjetstrijdkrachten in de Baltische republieken van de Sovjet-Unie.

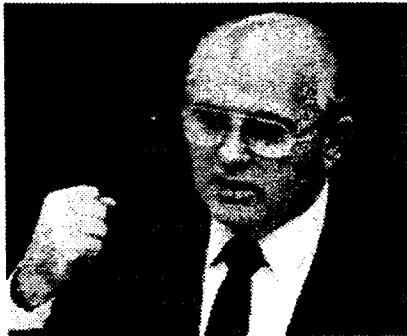
Veel aandacht is daarbij besteed aan de positie van GORBACHOV, die zelf iedere voorkennis van en elke betrokkenheid bij de gewelddadige excessen in met name Litouwen en Letland ontkent. Afgezien van de vraag of deze voorstelling van zaken juist is, lijkt er sprake te zijn van een conservatieve reactie in het Kremlin die gedragen wordt door een schimmige coalitie van behoudende en reactionaire krachten en die institutioneel tot uiting komt in een versterkte rol voor het leger, de politie (= militia)

en niet in de laatste plaats het KGB. In hoeverre GORBACHOV slachtoffer of aanvoerder is van deze terugkeer naar beproefde gezagsverhoudingen kunnen dezelfde waarnemers nauwelijks duidelijk maken.

CPSU

Een complicerende factor is dat de conservatieve geledingen van de CPSU nog steeds over een grote invloed in het machtsapparaat van de Sovjet-Unie beschikken. De communicatie van de partijleden of -groepen daarbinnen met de behoudende krachten in de partij onttrekt zich goeddeels aan de waarneming door buitenstaanders, maar zal zeker niet zijn ontgaan aan GORBACHOV, die behalve president van de Sovjet-Unie nog steeds secretaris-generaal van de CPSU is. De vraag of GORBACHOV aanvoerder dan wel slachtoffer is van de terugkeer naar "law-and-order" krijgt tegen de achtergrond van deze dubbelfunctie zelfs een extra dimensie. Als partijleider moet hij zeer wel op de hoogte geweest zijn van een poging tot herstel van het centrale gezag en op kritieke momenten zelfs initiatieven daartoe hebben gesanctioneerd. Als staatshoofd kon hij zich de rol van verraste buitenstaander aanmeten, hetgeen hem in het Westen toch nog uitzicht op enig politiek krediet lijkt op te leveren.

GLASNOST EN PERESTROJKA

GORBACHOV

Wie evenwel ook de ontwikkelingen in de Sovjet-Unie sinds de herfst van 1990 in ogenschouw neemt, kan al in een veel eerder stadium een verandering in de opstelling van GORBACHOV constateren.

Benoemingen en uitspraken van de Uniepresident wijzen duidelijk op een teruggrijpen naar zijn autoriteit en een bewuste inschakeling van de gewapende organen om de ongewenste nevenverschijnselen van glasnost en perestrojka te bestrijden en de controle over het veranderingsproces in de Sovjet-Unie te

herwinnen. Tot die nevenverschijnselen moeten vooral de desintegratie van de Sovjeteconomie en de toenemende afscheidingstendensen in de afzonderlijke republieken worden gerekend. De ontwikkelingen sinds de herfst van 1990 tonen aan dat GORBACHOV er op korte termijn weloverwogen voor gekozen heeft hieraan een einde te maken, ook al betekent dat dat glasnost en perestrojka daarvoor op een zijspoor moeten worden gezet.

Vanuit deze optiek is GORBACHOV niet de marionet geworden van een opdoemende dictatuur die gedragen wordt door leger, politie en KGB, maar heeft hij zelf een bewuste zwenking naar de conservatieve zijde van het politieke spectrum gemaakt. Al in de laatste maanden van 1990 is deze klimaatsverandering waar te nemen met GORBACHOV in een niet te negeren hoofdrol. Zelf heeft hij in die periode zeer actief meegewerkt aan de voorbereiding van de repressie van de Baltische republieken. In het scenario dat zich daarbij al sinds begin januari 1991 (niet pas vanaf medio januari met de incidenten in Litouwen) ontvouwde, heeft hij een actief aandeel gehad, waarbij hij de mogelijkheid van een harde confrontatie zeer wel onder ogen moet hebben gezien. De samenhang tussen de ontwikkelingen in de Baltische staten en de stappen die door het Kremlin in dit verband werden gezet, is te evident om nog van toeval te kunnen spreken. De ontkenningen van iedere betrokkenheid van minister van Binnenlandse Zaken PUGO, minister van Defensie JAZOV, KGB-voorzitter KRYUCHKOV en GORBACHOV zelf verliezen tegen deze achtergrond iedere geloofwaardigheid.

Overigens kan opgemerkt worden dat het inschakelen van met name het KGB bij het bestrijden van economische sabotage (hetgeen pas na de gebeurtenissen in de Baltische staten de aandacht van de westerse media kreeg) ook al in de laatste maanden van 1990 onmiskenbaar waar te nemen was. Het moge dan ook duidelijk zijn dat repressie van het onafhankelijkheidsstreven van de Balten geen incident op zichzelf is, maar slechts een symptoom van een veel bredere terugkeer naar autoriteit en gezag.

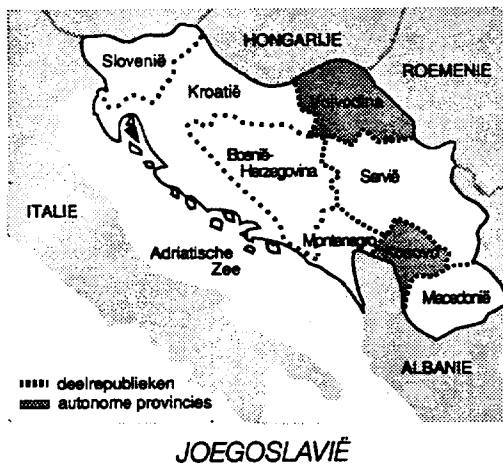
KGB

Voorals het KGB lijkt van deze klimaatsverandering de vruchten te plukken. In het begin van dit jaar passeerde zijn begroting van 4,9 miljard roebel zonder enig probleem het Sovjetparlement. Een wetsvoorstel dat de in de praktijk verworven bevoegdheden van de dienst een juridische onderbouwing geeft, lag het afgelopen jaar onder een spervuur van hervormingsgezinde kritiek maar zal nu waarschijnlijk

vrijwel ongeschonden worden aangenomen. Een en ander zal het KGB in staat stellen in ongereduceerde vorm op basis van een wettelijk mandaat zijn activiteiten voort te zetten. Luitenant-generaal SHEBARSHIN, hoofd van het Eerste Hoofddirectoraat van het KGB, heeft recent in een aantal interviews nog eens aangegeven dat het conspiratieve inlichtingenwerk in het buitenland daarvan nog steeds een van de belangrijkste onderdelen is.

14

JOEGOSLAVIË: DE FEDERATIE WANKELT

De ontwikkelingen in Joegoslavië zijn de laatste maanden in een stroomversnelling geraakt. Het land, een federatie van de zes deelrepublieken Servië, Kroatië, Slovenië, Bosnië-Herzegovina, Macedonië en Montenegro, raakt meer en meer verwickeld in het onafhankelijkheidsstreven van in hoofdzaak Serven en Kroaten, waarbij het gevaar van een burgeroorlog steeds groter wordt.

Wat het effect van deze ontwikkelingen zal zijn op de ruim 12.000 in Nederland

woonachtige Joegoslaven is nog niet duidelijk, maar ongetwijfeld zullen zij die ontwikkelingen met grote zorg volgen. Bovendien, mocht Joegoslavië inderdaad uiteenvallen, dan zullen niet alleen de grenzen tussen de republieken ter discussie komen, maar zal het risico van een buitenlandse interventie in een onverhoopte burgeroorlog toenemen: buurstaten zouden in de verleiding kunnen worden gebracht om "hun" minderheden bescherming te bieden.

Een dergelijk conflict in de Balkan zal zonder twijfel het daar reeds aanwezige vluchtelingenprobleem aanzienlijk vergroten, zodanig dat dit ook voor de EG-landen veiligheidsrelevante aspecten met zich zal brengen.

E.e.a. geeft de Dienst aanleiding de ontwikkelingen in Joegoslavië onder uw aandacht te brengen.

Op 22 februari 1991 hebben de presidenten van de zes Joegoslavische deelrepublieken besloten een werkgroep in te stellen die de verschillende visies moet onderzoeken over de politieke en staatskundige toekomst van de federatie. De experts moeten binnen een week verslag uitbrengen. Op basis van dit verslag zal het collectieve staatspresidium van Joegoslavië voorstellen indienen voor de grondwettelijke procedure omtrent afscheiding van Joegoslavië op een wijze die aanvaardbaar is voor de diverse republieken.

SLOVENIË

Het Sloveense parlement in Ljubljana heeft op 21 februari jl. besloten om de procedure te starten die midden juni van dit jaar moet leiden tot een tweedeling van het huidige Joegoslavië: een centraal vanuit Belgrado geregeerde staat rond Servië aan de ene kant en een zelfstandig Slovenië aan de andere kant. Andere republieken, zoals Kroatië of Bosnië-Herzegovina, kunnen zich als zij willen in een soort samenwerkingsverband met Slovenië aansluiten.

De stemming in het Sloveense parlement is een rechtstreeks gevolg van de steeds groter wordende rol die de Serviërs zichzelf binnen Joegoslavië toegedacht hebben. In de kleinste, maar rijkste en meest liberale deelrepubliek Slovenië leidde dit tot een anti-federatieve stemming. Eind vorig jaar sprak de bevolking zich in een referendum massaal uit voor onafhankelijkheid van Slovenië binnen een half jaar.

De Slovenen willen zich zelfstandig maken op een nette manier, eenzijdige stappen zullen alleen genomen worden als zij gedwongen worden, bijvoorbeeld door het federale leger.

Volgens een pas aangenomen wijziging van de Sloveense grondwet mag de republiek een zelfstandige economische, monetaire, defensie- en buitenlandse politiek voeren. Op dat laatste gebied schijnen reeds toezeggingen gedaan te zijn door Oostenrijk, de Benelux en enige politieke partijen die deelnemen aan de regeringen van grotere EG-staten, om Slovenië als staat te erkennen.

15

KROATIË

Kroatië zal n.a.w. binnenkort haar eerste kantoor in het buitenland openen in Stuttgart. Er komen elders nog meer van dergelijke kantoren. Zij zullen echter niet als officiële diplomatieke vertegenwoordigingen functioneren. Zij zijn meer bedoeld als teken van de wil van Kroatië om de samenwerking met andere landen te intensiveren. Inmiddels heeft Kroatië, in navolging van Slovenië, de federale wetten op zijn grondgebied ongeldig verklaard en de afscheiding van de Joegoslavische federatie op 30 juni a.s. formeel in gang gezet. Een voorstel hierover is in het Kroatische parlement met een overweldigende meerderheid aangenomen.

De resolutie voorziet in een deling van Joegoslavië in twee of meer landen en nodigt gelijkgezinde republieken uit met Kroatië toe te treden tot een losser samenwerkingsverband van soevereine staten. Een dergelijke federatie moet op "vreedzame wijze worden gevormd en de grenzen van de deelnemende republieken dienen intact te blijven".

Of de Kroatische grenzen ongewijzigd zullen blijven is echter onzeker, nu er binnen die (deel)republiek separatistische bewegingen opgericht zijn, vooral in Dalmatië. Uit een enquête van een plaatselijk dagblad is gebleken, dat een meerderheid van de lezers (ongeveer 70%) Dalmatië als een autonoom gebied wenst te zien, met een eigen identiteit. Ook uit Istrië komen dergelijke berichten, zodat Kroatië op zijn beurt gevaar loopt uiteen te vallen.

SERVIË

Macedonië, de armste van de zes deelrepublieken, en Bosnië-Herzegovina hebben aangekondigd Slovenië en Kroatië in een eventuele afscheiding te volgen. Dit betekent, dat Servië en Montenegro in een geïsoleerde positie zijn geraakt. Deze twee deelrepublieken zijn nl. voorstanders van een "moderne federatie", waarbij de republieken meer bevoegdheden moeten delegeren aan het centrale gezag in Belgrado - precies het tegenovergestelde van wat de andere republieken willen. Het is de vraag of MILOSEVIC, de Servische president, genoeg zal nemen met zijn minderheidsstandpunt in deze zaak en of het leger, dat aan de kant van MILOSEVIC staat, een vreedzame dood van de federale staat Joegoslavië zal tolereren.

16

ECONOMIE

De economische problemen van Joegoslavië stapelen zich inmiddels op nu de economische hervormingen van het afgelopen jaar mislukt zijn. De geestelijke vader van die hervormingen, de Joegoslavische premier Ante MARKOVIC, besloot in december 1989 de koers van de dinar aan de Duitse mark te koppelen. Op de begroting werden grote bedragen gereserveerd voor de sanering van het monetaire systeem en de economie.

Een jaar later blijkt de inflatie 120 procent te zijn en is de dinar met 30 procent gedevalueerd. Het internationale betalingsverkeer is bijna lamgelegd, waardoor westerse bedrijven tevergeefs wachten op betaling van de geleverde goederen. Zestig procent van de Joegoslavische bedrijven leidt verliezen en het totale verlies van de banken bedraagt ongeveer 16 miljard gulden.

Het definitieve einde van de hervormingsplannen van MARKOVIC werd ingeluid door het besluit van Servië, Slovenië en Kroatië hun betalingen aan de federatie geheel of gedeeltelijk op te schorten. De afgelopen twee maanden hebben de republieken ook geweigerd hun bijdrage te leveren aan de financiering van de federatie met als gevolg dat premier MARKOVIC geen geld heeft voor de lonen van het personeel van de federale administratie en voor de officieren van het leger.

WAPENHANDEL

In de inleiding is gewezen op de mogelijkheid van een burgeroorlog in Joegoslavië. In dit verband is nog van betekenis de inhoud van een artikel in het communistische partijblad Borba van 11 januari 1991.

Hieruit bleek, dat de "speciale eenheden" van Kroatië een nieuw type wapen hebben. Het gaat om automatische geweren van het type SAR-80 die door CIS (Chartered Industries of Singapore) geproduceerd worden. Deze wapens zouden via een Zwitserse kanaal en via het "Verbond van Sloveense Sport Verenigingen" en de firma "Intereuropa" uit Kopa in Slovenië geraakt zijn. De laatste twee ontkennen elke betrokkenheid.

Naast de SAR-80 (een verbeterde Amerikaanse M-16) beschikken de Kroatische eenheden over automatische wapens als de Skorpion, Hekler-Koch, MG7, Kalasjnikov etc.

Het legerblad Narodna Armija is voorstander van het inleveren van alle wapens van de gewapende eenheden die niet grondwettelijk ingesteld zijn. Het blad veroordeelt daarom het bestaan van legertjes in Slovenië (15.000 soldaten en 6.000 officieren) en in Kroatië (22.700 soldaten en 12.200 beroepsofficieren) met de woorden dat deze "kampioenen van de democratie" zich voorbereiden op een etnische oorlog van rechtse totalitaire signatuur.

III. DEMOCRATISCHE RECHTSORDE

TERRORISME: NIEUW PIRA-OFFENSIEF

Na een korte onderbreking rond de kerstdagen van 1990 heeft de PIRA in de eerste twee maanden van dit jaar zijn terroristische activiteiten in Noord-Ierland en Engeland aanzienlijk opgevoerd, met als voorlopig "hoogtepunt" de morteraanval op Downingstreet 10 (7 feb.) en de bomaanslagen op treinstations in en nabij Londen (18 en 25 feb.).

Vooraf de morteraanval op Downingstreet 10, waar op dat moment premier MAJOR het oorlogskabinet voorzat, is om een aantal redenen opmerkelijk. Hoewel de PIRA in Noord-Ierland reeds eerder gebruik maakte van een mortier van eigen fabrikaat, is het de eerste keer dat dit wapen bij een aanslag buiten Ierland werd gebruikt. Verder markeert deze aanslag op een civiel doel (in dit geval een regeringsgebouw) het einde van een periode van enkele jaren waarin de PIRA zich hoofdzakelijk richtte op militaire doelen.

Hoe driest het optreden van de PIRA bij de aanslag op Downingstreet 10 was, blijkt uit het feit dat de mortiergranaten werden afgevuurd vanaf een busje dat geparkeerd stond bij het ministerie van Defensie, midden in een der zwaarst bewaakte wijken van Londen. Een zorgwekkende ontwikkeling vormt de vrij grote nauwkeurigheid waarmee vanaf enkele honderden meters afstand op deze manier een doel getroffen kan worden. Een der granaten explodeerde in de tuin van het regeringsgebouw, op slechts enkele meters van de ruimte waar de kabinetsleden vergaderen.

De aanslag moet gezien worden als een hernieuwde aanval op het hart van het "establishment", en roept in dit verband onmiddellijk herinneringen op aan de PIRA-aanslag op het hotel in Brighton (1984) waarbij de toenmalige premier THATCHER op het nippertje aan de dood ontsnapte.

17

Victoria Station na de bomaanslag (18 feb.)

PIRA-aanslagen op stations waren in Engeland sinds de jaren zeventig niet meer voorgekomen. De recente bomaanslagen op de Londense treinstations passen in het beeld van de kennelijk hernieuwde aandacht van de PIRA voor burgerdoelen. Overigens wordt daarbij doorgaans een beleid gevoerd van tijdige waarschuwingen teneinde burgerslachtoffers zoveel mogelijk te vermijden. Als doel van dergelijke aanslagen moet gezien worden het ontwrichten van de economie en het scheppen van een klimaat van chaos en angst.

PIRA IN 1991 ACTIEF OP HET CONTINENT?

18

Verwacht mag worden dat de PIRA, na de moordaanslagen van vorig jaar, zijn activiteiten op het vasteland van Europa zal willen voortzetten. De verhoogde staat van waakzaamheid voor de Britse militaire bases in de Bondsrepubliek alsmede voor Britse diplomatieke doelen, waaronder de vertegenwoordiging in Nederland, blijft dan ook van kracht.

Na de arrestatie in juni 1990 van een PIRA-eenheid in Nederland (waarvan de leden momenteel in Roermond terecht staan) en de aanhouding in december 1990 van een vermoedelijke PIRA-eenheid in Antwerpen moet opnieuw rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat PIRA-terroristen voorbereidingen treffen om op het continent aanslagen te plegen.

IV. DIVERSEN

BOMBRIEVEN

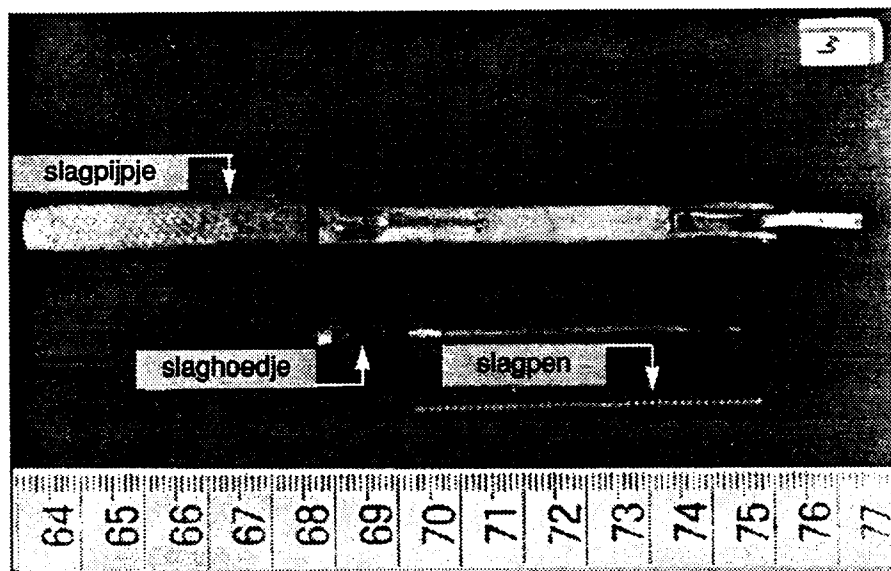
De Golfcrisis in het algemeen en de door Saddam HOESSEIN geuite dreigementen in het bijzonder, zijn aanleiding geweest voor een verhoogde waakzaamheid van de westerse veiligheidsdiensten met het oog op mogelijke terroristische aanslagen. Ondanks het feit dat er geen enkele indicatie is dat het fenomeen bombrief op korte termijn wederom zijn kop zal opsteken, volgt hieronder nadere informatie over deze vorm van terrorisme.

19

Zoals bekend worden bombrieven en bompakketjes geactiveerd door het slachtoffer zelf. In het verleden zijn bombrieven en pakketjes verstuurd in de vorm van brieven, boeken, snoep, figuurtjes of beeldjes. Soms geeft de verzender het pakketje zelf af; een andere keer maakt hij gebruik van het normale postverkeer.

Er zijn diverse methoden voor het in werking stellen van de explosieve lading in de bombrief. De twee meest gangbare methoden, de mechanische en electro-mechanische, werken als volgt:

- De mechanische bombrief bestaat uit een ontstekingsmechanisme, een slagpijpje en een explosieve lading. Het ontstekingsmechanisme treedt in werking zodra het slachtoffer de enveloppe opent. Een van een veer voorziene slagpin ontsteekt een slaghoedje, dat op zijn beurt het slagpijpje ontsteekt.
- Electro-mechanische bombrieven bestaan uit een schakelaar, een batterij, een elektrisch slagpijpje en een explosieve lading. Soms zijn het wenskaarten die populaire melodietjes spelen, of zijn het kinderboeken die op cassettebandjes zijn vastgelegd. In plaats van het voortbrengen van (muzikale) klanken wordt een elektrisch slagpijpje ontstoken en explodeert de lading in de kaart, zodra deze wordt geopend.

Een verdacht uitziende brief of pakketje kan de volgende kenmerken hebben:

- herkomst: vooral als de poststempel of naam van de afzender ongebruikelijk of onbekend is voor de ontvanger.
- briefport: overdadig of niet toereikende briefport.
- gewicht: vooral als de brief te zwaar lijkt. Goedwerkende bombrieven wegen meer dan 200 gram. Soms zijn de brieven ook dikker dan normaal.
- inhoud: een harde of verende inhoud, welke bij controle niet te veel dient te worden verbogen.
- vetvlekken: sommige explosieven geven een olie-achtige substantie af, en kunnen ook een aparte geur verspreiden.
- blokletters: het gebruik van opgewreven blokletters.
- bestempeld voor beperkte kennisname (bv. "VERTROUWELIJK", "PERSOONLIJK").
- een klein gaatje in de enveloppe of verpakking. Dit zou een voorziening voor een veiligheidsdraad kunnen zijn.
- geluid: het rammelen van onderdelen of losse componenten van het mechanisme in de enveloppe.
- afleidingen: visuele afleidingen (geld, pornografie).

Een verdachte brief of pakket mag alleen worden gecontroleerd door deskundigen die weten hoe te handelen in dergelijke situaties (bomverkenners). Het voorwerp wordt gecontroleerd d.m.v. een metaaldetector of doorgelicht met X-stralen. Een verdacht pakketje moet nimmer in een afgesloten omgeving worden bewaard, zoals in een bureaula of brandkast. Beter is het voorwerp in een ruimte te plaatsen waar leden van b.v. het Explosievenopruimingscommando het onderzoek kunnen doen.